

NMPaMŠ – 3.cvičenie

RNDr. Z. Gibová, PhD.

Riešenie sústav nelineárnych rovníc

Newtonova iteračná metóda

sústava rovníc

$$f_1(x, y) = 0$$

$$f_2(x, y) = 0$$

po úpravách

$$\frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} (x^{(k+1)} - x^{(k)}) + \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} (y^{(k+1)} - y^{(k)}) = -f_1(x^{(k)}, y^{(k)}),$$

$$\frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} (x^{(k+1)} - x^{(k)}) + \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} (y^{(k+1)} - y^{(k)}) = -f_2(x^{(k)}, y^{(k)}).$$

Neznáme $(x^{(k+1)} - x^{(k)})$, $(y^{(k+1)} - y^{(k)})$, k – iterácia ($k = 0, 1, 2, \dots$)

Cramerovo pravidlo pre riešenie sústavy

$$W_1^{(k)} = \begin{vmatrix} -f_1(x^{(k)}, y^{(k)}) & \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \\ -f_2(x^{(k)}, y^{(k)}) & \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \end{vmatrix}, \quad W_2^{(k)} = \begin{vmatrix} \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & -f_1(x^{(k)}, y^{(k)}) \\ \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & -f_2(x^{(k)}, y^{(k)}) \end{vmatrix},$$

Cramerovo pravidlo pre riešenie sústavy

$$\frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} (x^{(k+1)} - x^{(k)}) + \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} (y^{(k+1)} - y^{(k)}) = -f_1(x^{(k)}, y^{(k)}),$$

$$\frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} (x^{(k+1)} - x^{(k)}) + \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} (y^{(k+1)} - y^{(k)}) = -f_2(x^{(k)}, y^{(k)}).$$

$$W^{(k)} = \begin{vmatrix} \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \\ \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \end{vmatrix}$$

Pr. 1 Newtonovou iteračnou metódou s presnosťou $\varepsilon = 10^{-2}$ riešte v danej oblasti $D = \langle 1,2 \rangle \times \langle 0,1 \rangle$ sústavu nelineárnych rovníc $xy - x + 1 = 0$, $2x^2 + y - 3 = 0$.

1. Zapišeme sústavu rovníc $f_1(x, y)$, $f_2(x, y)$, určíme $-f_1(x, y)$, $-f_2(x, y)$, urobíme ich parciálne derivácie podľa x a y

$$f_1(x, y) = xy - x + 1 \qquad -f_1(x, y) = -xy + x - 1$$

$$f_2(x, y) = 2x^2 + y - 3 \qquad -f_2(x, y) = -2x^2 - y + 3$$

$$\frac{\partial f_1(x, y)}{\partial x} = y - 1 \qquad \frac{\partial f_1(x, y)}{\partial y} = x$$

$$\frac{\partial f_2(x, y)}{\partial x} = 4x \qquad \frac{\partial f_2(x, y)}{\partial y} = 1$$

2. Určíme počiatkové hodnoty $x^{(0)}$, $y^{(0)}$ z oblasti D

$$x^{(0)} = 1, y^{(0)} = 0$$

3. Pomocou Cramerovho pravidla určíme determinanty $W^{(k)}$, $W_1^{(k)}$, $W_2^{(k)}$

$$W_1^{(k)} = \begin{vmatrix} -f_1(x^{(k)}, y^{(k)}) & \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \\ -f_2(x^{(k)}, y^{(k)}) & \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \end{vmatrix}$$

$$W_1^{(k)} = \begin{vmatrix} -xy + x - 1 & x \\ -2x^2 - y + 3 & 1 \end{vmatrix}$$

$$W_2^{(k)} = \begin{vmatrix} \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & -f_1(x^{(k)}, y^{(k)}) \\ \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & -f_2(x^{(k)}, y^{(k)}) \end{vmatrix}$$

$$W_2^{(k)} = \begin{vmatrix} y - 1 & -xy + x - 1 \\ 4x & -2x^2 - y + 3 \end{vmatrix}$$

$$W^{(k)} = \begin{vmatrix} \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \\ \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \end{vmatrix}$$

$$W^{(k)} = \begin{vmatrix} y - 1 & x \\ 4x & 1 \end{vmatrix}$$

3. Pomocou Cramerovho pravidla určíme determinanty $W^{(k)}$, $W_1^{(k)}$, $W_2^{(k)}$

pre $k = 0$

$$W_1^{(0)} = \begin{vmatrix} 0 & +1 & -1 & 1 \\ -2 & +3 & & 1 \end{vmatrix} = -1$$

$$W_2^{(0)} = \begin{vmatrix} 0 & -1 & 0 \\ 4.1 & & 1 \end{vmatrix} = -1$$

$$W^{(0)} = \begin{vmatrix} 0 & -1 & 1 \\ 4.1 & & 1 \end{vmatrix} = -1 - 4 = -5$$

4. Hodnoty neznámých $x^{(k+1)}$, $y^{(k+1)}$ sú určené interačným procesom

$$x^{(k+1)} = x^{(k)} + \frac{W_1^{(k)}}{W^{(k)}}$$

$$y^{(k+1)} = y^{(k)} + \frac{W_2^{(k)}}{W^{(k)}}$$

$$x^{(1)} = x^{(0)} + \frac{W_1^{(0)}}{W^{(0)}} = 1 + \frac{-1}{-5} = 1,2$$

$$y^{(1)} = y^{(0)} + \frac{W_2^{(0)}}{W^{(0)}} = 0 + \frac{-1}{-5} = 0,2$$

5. Hodnoty zapíšeme do tabuľky

k	$x^{(k)}$	$y^{(k)}$	$W_1^{(k)}$	$W_2^{(k)}$	$W^{(k)}$	$\ \bar{x}^{(k+1)} - \bar{(k)}\ < \varepsilon$
0	1	0	-1	-1	-5	0,2 > ε
1	1,2	0,2				

6. Iteračný proces ukončíme

a) ak je daná presnosť ε

$$\|\bar{x}^{(k+1)} - \bar{x}^{(k)}\| = \max\{|x^{(k+1)} - x^{(k)}|, |y^{(k+1)} - y^{(k)}|\} < \varepsilon$$

$\max\{|1,2 - 1|, |0,2 - 0|\} = \max\{|0,2|, |0,2|\} = 0,2 > 0,01$ pokračujeme v iterácii

b) ak je daný počet iterácií k

potom chyba výpočtu

$$\max\{|x^{(k+1)} - x^{(k)}|, |y^{(k+1)} - y^{(k)}|\}$$

Pomocou Cramerovho pravidla určíme determinanty $W^{(k)}$, $W_1^{(k)}$, $W_2^{(k)}$

pre $k = 1$

$$W_1^{(1)} = \begin{vmatrix} -1,2 \cdot 0,2 + 1,2 - 1 & 1,2 \\ -2 \cdot 1,2^2 - 0,2 + 3 & 1 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} -0,04 & 1,2 \\ -0,08 & 1 \end{vmatrix} = 0,056$$

$$W_2^{(1)} = \begin{vmatrix} 0,2 - 1 & -1,2 \cdot 0,2 + 1,2 - 1 \\ 4 \cdot 1,2 & -2 \cdot 1,2^2 - 0,2 + 3 \end{vmatrix} = 0,256$$

$$W^{(1)} = \begin{vmatrix} 0,2 - 1 & 1,2 \\ 4 \cdot 1,2 & 1 \end{vmatrix} = -6,56$$

Hodnoty neznámych $x^{(k+1)}$, $y^{(k+1)}$ sú určené interačným procesom

$$x^{(2)} = x^{(1)} + \frac{W_1^{(1)}}{W^{(1)}} = 1,2 + \frac{0,056}{-6,56} = 1,1915$$

$$y^{(2)} = y^{(1)} + \frac{W_2^{(1)}}{W^{(1)}} = 0,20 + \frac{0,025}{-6,56} = 0,1610$$

Hodnoty zapíšeme do tabuľky

k	$x^{(k)}$	$y^{(k)}$	$W_1^{(k)}$	$W_2^{(k)}$	$W^{(k)}$	$\ \bar{x}^{(k+1)} - \bar{(k)}\ < \varepsilon$
0	1	0	-1	-1	-5	$0,2 > \varepsilon$
1	1,2	0,2	0,056	0,256	-6,56	0,039 $> \varepsilon$
2	1,1915	0,1610				

$\max\{|1,1915 - 1,2|, |0,161 - 0,2|\} = \max\{|0,0085|, |0,039|\} = 0,039 > \mathbf{0,01}$
pokračujeme v iterácii

Pomocou Cramerovho pravidla určíme determinanty $W^{(k)}$, $W_1^{(k)}$, $W_2^{(k)}$

pre $k = 2$

$$W_1^{(2)} = \begin{vmatrix} -0,00033 & 1,1915 \\ -0,00034 & 1 \end{vmatrix} = 0,00007511$$

$$W_2^{(2)} = \begin{vmatrix} -0,839 & -0,00033 \\ 4,766 & -0,00034 \end{vmatrix} = 0,00185804$$

$$W^{(2)} = \begin{vmatrix} -0,839 & 1,1915 \\ 4,766 & 1 \end{vmatrix} = -6,5617689$$

Hodnoty neznámych $x^{(k+1)}$, $y^{(k+1)}$ sú určené interačným procesom

$$x^{(3)} = x^{(2)} + \frac{W_1^{(2)}}{W^{(2)}} = 1,1915 + \frac{0,00007511}{-6,5617689} = 1,19149$$

$$y^{(3)} = y^{(2)} + \frac{W_2^{(2)}}{W^{(2)}} = 0,161 + \frac{0,00185804}{-6,5617689} = 0,16071$$

Hodnoty zapíšeme do tabuľky

k	$x^{(k)}$	$y^{(k)}$	$W_1^{(k)}$	$W_2^{(k)}$	$W^{(k)}$	$\ \bar{x}^{(k+1)} - \bar{x}^{(k)}\ < \varepsilon$
0	1	0	-1	-1	-5	$0,2 > \varepsilon$
1	1,2	0,2	0,056	0,256	-6,56	0,039 $> \varepsilon$
2	1,1915	0,1610	0,00007511	0,00185804	-6,5617689	0,0029 $< \varepsilon$
3	1,19149	0,16071				

$$\max\{|1,19149 - 1,1915|, |0,16071 - 0,161|\} = \max\{|0,00001|, |0,00029|\} = 0,0029 < \mathbf{0,01}$$

koniec iterácie

7. Aproximujeme neznáme hodnotami $x^{(k)}, y^{(k)}$

$$\begin{aligned} x^{(3)} &= 1,191499, & x &\approx 1,19 \\ y^{(3)} &= 0,16071, & y &\approx 0,16 \text{ podľa presnosti } \varepsilon = \mathbf{0,01} \end{aligned}$$

Pr. 2

Newtonovou iteračnou metódou riešte danú sústavu rovníc: $\sin y - x - 1,2 = 0$
 $2y + \cos x - 1,7 = 0$

z počiatočného bodu $(-1; 0,2)$ hodnoty sú dané v radiánoch. Urobte jednu iteráciu a určte chybu výpočtu.

$$f_1(x, y) = \sin y - x - 1,2$$

$$-f_1(x, y) = -\sin y + x + 1,2$$

$$f_2(x, y) = 2y + \cos x - 1,7$$

$$-f_2(x, y) = -2y - \cos x + 1,7$$

$$\frac{\partial f_1(x, y)}{\partial x} = -1 \quad \frac{\partial f_1(x, y)}{\partial y} = \cos y$$

$$\frac{\partial f_2(x, y)}{\partial x} = -\sin x \quad \frac{\partial f_2(x, y)}{\partial y} = 2$$

$$W^{(k)} = \begin{vmatrix} -1 & \cos y \\ -\sin x & 2 \end{vmatrix}$$

$$\mathbf{x}^{(0)} = -1, \mathbf{y}^{(0)} = 0,2$$

$$W^{(0)} = \begin{vmatrix} -1 & \cos 0,2 \\ -\sin(-1) & 2 \end{vmatrix} = -2 - 0,8247 = -2,8247$$

$$W_1^{(k)} = \begin{vmatrix} -1 & -\sin y + x + 1,2 \\ -\sin x & -2y - \cos x + 1,7 \end{vmatrix}$$

$$W_1^{(0)} = \begin{vmatrix} -1 & 0,00133 \\ 0,8415 & 0,75969 \end{vmatrix} = -0,7609$$

$$W_2^{(k)} = \begin{vmatrix} -\sin y + x + 1,2 & \cos y \\ -2y - \cos x + 1,7 & 2 \end{vmatrix}$$

$$W_2^{(k)} = \begin{vmatrix} 0,00133 & 0,98006 \\ 0,75969 & 2 \end{vmatrix} = -0,7419$$

$$x^{(1)} = x^{(0)} + \frac{W_1^{(0)}}{W^{(0)}} = -1 + \frac{-0,7419}{-2,8247} = -0,7374$$

$$y^{(1)} = y^{(0)} + \frac{W_2^{(0)}}{W^{(0)}} = 0,2 + \frac{-0,7609}{-2,8247} = 0,4693$$

k	x^(k)	y^(k)	W₁^(k)	W₂^(k)	W^(k)
0	- 1	0,2	- 0,7419	- 0,7608	- 2,8247
1	- 0,7374	0,4693	0,0018	- 0,0281	- 2,599

$$\max\{|x^{(k+1)} - x^{(k)}|, |y^{(k+1)} - y^{(k)}|\}$$

$$\max\{|-0,7374 + 1|, |0,4693 - 0,2|\} = \max\{|-0,2626|, |0,2693|\} = 0,2693$$

$x \approx -0,7374, y \approx 0,4693$ s chybou 0,2693

Dú:

3.8.

Newtonovou metódou s presnosťou $\varepsilon = 10^{-4}$ riešte v oblasti $D = \langle 1; 1,2 \rangle \times \langle 0,5; 1 \rangle$ sústavu nelineárnych rovníc $9x^2 + y^2 - 10 = 0$, $2xy + 4y - 5 = 0$.

[1,0173; 0,8286]

3.7.

Newtonovou metódou s presnosťou $\varepsilon = 10^{-3}$ riešte v oblasti $D = \langle 1,5; 2 \rangle \times \langle 0,5; 1 \rangle$ sústavu nelineárnych rovníc $xy - 1 = 0$, $y - (x - 1)^3 - 0,21 = 0$.

[1,719; 0,582]

Preskúšajte sa

Vyberte správne tvrdenia.

1. Pri Newtonovej iteračnej metóde pri riešení sústavy dvoch nelineárnych rovníc je determinant $W_1^{(k)}$ určený

a)

$$\begin{vmatrix} -f_1(x^{(k)}, y^{(k)}) & \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \\ -f_2(x^{(k)}, y^{(k)}) & \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \end{vmatrix}$$

b)

$$\begin{vmatrix} \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & -f_1(x^{(k)}, y^{(k)}) \\ \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & -f_2(x^{(k)}, y^{(k)}) \end{vmatrix}$$

c)

$$\begin{vmatrix} \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \\ \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \end{vmatrix}$$

2. Pri Newtonovej iteračnej metóde pri riešení sústavy dvoch nelineárnych rovníc je determinant $W_2^{(k)}$ určený

a)

$$\begin{vmatrix} \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & -f_1(x^{(k)}, y^{(k)}) \\ \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & -f_2(x^{(k)}, y^{(k)}) \end{vmatrix}$$

b)

$$\begin{vmatrix} \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \\ \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \end{vmatrix}$$

c)

$$\begin{vmatrix} -f_1(x^{(k)}, y^{(k)}) & \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \\ -f_2(x^{(k)}, y^{(k)}) & \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \end{vmatrix}$$

3. Pri Newtonovej iteračnej metóde pri riešení sústavy dvoch nelineárnych rovníc je determinant $W^{(k)}$ určený

a)

$$\begin{vmatrix} -f_1(x^{(k)}, y^{(k)}) & \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \\ -f_2(x^{(k)}, y^{(k)}) & \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \end{vmatrix}$$

b)

$$\begin{vmatrix} \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & -f_1(x^{(k)}, y^{(k)}) \\ \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & -f_2(x^{(k)}, y^{(k)}) \end{vmatrix}$$

c)

$$\begin{vmatrix} \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & \frac{\partial f_1(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \\ \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial x} & \frac{\partial f_2(x^{(k)}, y^{(k)})}{\partial y} \end{vmatrix}$$

4. Iteračný proces pri Newtonovej iteračnej metóde je daný

a)

$$x^{(k+1)} = x^{(k)} - \frac{W_1^{(k)}}{W^{(k)}} \quad y^{(k+1)} = y^{(k)} - \frac{W_2^{(k)}}{W^{(k)}}$$

b)

$$x^{(k+1)} = x^{(k)} + \frac{W_2^{(k)}}{W^{(k)}} \quad y^{(k+1)} = y^{(k)} + \frac{W_1^{(k)}}{W^{(k)}}$$

c)

$$x^{(k+1)} = x^{(k)} + \frac{W_1^{(k)}}{W^{(k)}} \quad y^{(k+1)} = y^{(k)} + \frac{W_2^{(k)}}{W^{(k)}}$$

5. Ak podmienka $\|\bar{x}^{(k+1)} - \bar{(k)}\| = \max\{|x^{(k+1)} - x^{(k)}|, |y^{(k+1)} - y^{(k)}|\} < \varepsilon$ potom

a) pokračujeme v iteračnom procese,

b) iteračný proces ukončíme,

c) vypočítame chybu výpočtu.

6. Ak urobíme pri výpočte sústavy dvoch rovníc dve iterácie, potom neznáme veličiny aproximujeme

a) hodnotami $x^{(1)}, y^{(1)}$,

b) hodnotami $x^{(2)}, y^{(2)}$,

c) hodnotami $x^{(3)}, y^{(3)}$.

Správne odpovede:

1a, 2a, 3c, 4c, 5b, 6b

Hodnotenie:

0 – 1 nesprávne odpovede – máš vedomosti o metóde riešenia sústavy nelineárnych rovníc

2 nesprávne odpovede – tvoje vedomosti sú celkom dobré

3 a viac nesprávnych odpovedí – tvoje vedomosti nie sú postačujúce, odporúčam sa na to ešte raz pozrieť